

ISSN 2450-3878
ISBN 978-83-60904-56-5

T. 52
(2) 2022

PRACE NAUKOWE

Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości
z siedzibą w Wałbrzychu

***Pedagogika, zarządzanie
i inżynieria zarządzania
wobec wyzwań współczesności***

***Relacje i interdyscyplinarność
wyzwaniem współczesności***

praca zbiorowa pod redakcją
Lucjana Kowalczyka
Marii Jolanty Żmichrowskiej
i Franciszka Mroczo

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości
z siedzibą w Wałbrzychu

PRACA ZBIOROWA POD REDAKCJĄ

prof. dr hab. inż. Lucjana Kowalczyka
prof. zw. dr hab. Marii Jolanty Żmichrowskiej
prof. zw. dr hab. inż. Franciszka Mroczo

RECENZENCI

prof. zw. dr hab. inż. Stefan Antczak
prof. dr hab. Alina Kulczyk-Dynowska
prof. zw. dr hab. Andrzej Makowski
prof. zw. dr hab. Jerzy Niemczyk
prof. zw. dr hab. Kazimierz Perechuda

RADA PROGRAMOWA

Przewodniczący Rady Programowej – prof. zw. dr hab. inż. Franciszek Mroczo
Wiceprzewodniczący Rady Programowej – dr Małgorzata Kucharska
Członkowie:

- prof. dr hab. inż. Lucjan Kowalczyk
- dr Magdalena Pluskota

Redaktor Naczelny: prof. zw. dr hab. inż. Franciszek Mroczo
Zastępca Redaktora Naczelnego – dr Beata Owczarczyk
Sekretarz Redakcji: mgr Michał Lesman

Redaktorzy tematyczni:

dr Piotr Laskowski: ekonomia, administracja
dr Agnieszka Tabor-Smardzewska – pedagogika
dr Agnieszka Polanowska – zarządzanie
Redaktor techniczny i projekt okładki – Władysław Ramotowski

ADRES REDAKCJI:

Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości z siedzibą w Wałbrzychu
58-309 Wałbrzych, ul. Wrocławska 10
e-mail: kustosz@wwszip.pl
www.pracnaukowe.wwszip.pl

ISSN 2450-3878
ISBN 978-83-60904-56-5

© Copyright by Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości z siedzibą w Wałbrzychu 2022
Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie, przedrukowywanie i rozpowszechnianie całości lub fragmentów bez zgody wydawcy jest zabronione.

Redakcja deklaruje wersję papierową czasopisma jako podstawową.

Printed in Poland

SPIS TREŚCI

Lucjan Kowalczyk, Maria Jolanta Żmichrowska, Franciszek Mroczo Wstęp	5
Maria Jolanta Żmichrowska, Magdalena Pluskota Wielopłaszczyznowy wymiar opieki nad dzieckiem w Polsce. Tradycja i nowoczesność	9
Olga Tsaryk, Mariana Sokol The euro-integration processes of higher education system through the prisms of values survey	19
Miroslav Gejdoš Antropologia Jana Pawła II. Człowiek, rodzina, wychowanie	25
Nadiia Senovska, Iryna Nestaiko Algorytm analizy webinarów dla nauczycieli	33
Olga Jabłonko „W niewoli sieci” – współczesne zagrożenia dzieci i młodzieży	43
Beata Owczarczyk, Agnieszka Tabor-Smardzewska Atmosfera w pracy – istota i znaczenie dla pracowników na podstawie badań ankietowych wśród nauczycieli szkół podstawowych	61
Oksana Bodnar, Maria Vuytsik Якісне виконання обов'язків персоналу як фактор розвитку організаційної культури	73
Anna Sosińska, Piotr Sosiński Państwo, prawo i pedagogika w walce z zagrożeniami związanymi z patotreściami	91
Marcin Paska Przekroczyć horyzont zdarzeń – technologia i etyka jutra	103
Lucjan Kowalczyk Turkusowa organizacja odpowiedzialna na wyzwania współczesności – relacji i interdyscyplinarności. Perspektywa Turkusowej Organizacji w zarządzaniu	119
Mariia Dykha, Valerii Dykha Ukraina w systemie przemian cywilizacyjnych świata i innowacyjnego rozwoju	149

Mariia Dykha
Valerii Dykha

Chmielnicki Uniwersytet Narodowy
Ukraina

Ukraina w systemie przemian cywilizacyjnych świata i innowacyjnego rozwoju

"...Będziemy bronić naszej ziemi przy wsparciu lub bez wsparcia naszych partnerów...
Doceniamy każdą pomoc... To jest Twój wkład w bezpieczeństwo Europy i świata"

19.02.2022,

58. Monachijska Konferencja Bezpieczeństwa;
Wołodymyr Zelenski

WSTĘP

Niestety Ukraina przechodzi przez bardzo trudny okres rozwoju cywilizacyjnego. Pełna inwazja Rosji na terytorium Ukrainy z 24 lutego 2022 r. (w tym z terytorium Białorusi) doprowadziła już do masowego zniszczenia infrastruktury przemysłowej i cywilnej, zabytków kultury, placówek medycznych i edukacyjnych, zakończenia lub ograniczenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwa różnych gałęzi gospodarki Ukrainy. Na dzień dzisiejszy możemy przewidywać co najmniej 50% spadek PKB Ukrainy w 2022 roku. Nasilił się problem demograficzny, polegający na redukcji ludności Ukrainy, wysoki poziom migracji. Część Ukraińców, którzy zostali zmuszeni do wyjazdu za granicę, nie wróci na Ukrainę; udział ten będzie bezpośrednio skorelowany (wzrost) w zależności od kontynuacji wojny na Ukrainie.

Najbardziej bolesnym ciosem dla wszystkich Ukraińców i ludzi całego cywilizowanego świata są losy ludzi okaleczonych wojną. Stracone życie ludzi (jako wartość najwyższa) jest dla Ukrainy nieuniknione, w szczególności według potwierdzonych informacji od 8 września zginęło 383 dzieci, ponad 742 dzieci zostało rannych o różnym stopniu ciężkości [11].

Konsekwencje wojny na Ukrainie są już odczuwalne w różnych krajach świata (z powodu zagrożeń dla bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa żywnościowego, inflacji itp.). Globalny kontekst problematyki bezpieczeństwa nie jest ograniczony granicami żadnego państwa czy sfer/sektorów wpływów (w szczególności zagrożenia zdrowia ludzi wywołane pandemią Covid-19 wywołały konsekwencje w różnych sferach życia w krajach na wszystkich kontynentach). Wojna Rosji na Ukrainie niesie ze sobą wiele zagrożeń, począwszy od zagrożeń dla bezpieczeństwa ludzi na Ukrainie, a skończywszy na zagrożeniach bezpieczeństwa żywnościowego, energetycznego itp. państw świata. Ataki na elektrownie jądrowe na Ukrainie stanowią zagrożenie dla ludzkości i ekosystemów kontynentu jako całości; dalsze ataki mogą prowadzić do nieodwracalnych konsekwencji. W publikacjach autora znajdują odzwierciedlenie różne aspekty ujęcia zagadnień bezpieczeństwa w aspekcie jego składowych (szczegółowo patrz [1; 2; 5; 12; 15]).

Czy zrobiono wszystko, aby zapobiec, a teraz zatrzymać rosyjską wojnę na Ukrainie? Zagadnienie to należy rozpatrywać w oparciu o analizę różnych aspektów interakcji i współpracy krajów świata, ocenę roli liderów, instytucji międzynarodowych itp. Niewątpliwie zagadnienie to będzie istotnym tematem wielu pogłębionych opracowań.

Kluczem na dziś jest jak najszybsze zakończenie absurdalnej wojny, zbrodniczych działań Rosji na Ukrainie, zachowanie integralności terytorialnej i suwerenności Ukrainy oraz realizacja możliwości cywilizowanego rozwoju Ukrainy i wszystkich krajów demokratycznego świata.

Cel artykułu. Relacja ze światowo-cywilizacyjnej walki Ukrainy z rosyjską agresją oraz uzasadnienie głównych zasad innowacyjnego rozwoju.

Prezentacja głównego materiału badawczego. Wojna Rosji na Ukrainie już zmienia realia światowej cywilizacji. Społeczeństwo ukraińskie demonstrowuje konsolidację wysiłków, zjednoczenie i potężny opór w walce z Rosją z jej absurdalnymi hasłami. Niezwykła odwaga Ukraińców, rozpaczliwa walka o demokrację, suwerenność i integralność terytorialną Ukrainy zrobiły wrażenie na świecie i zjednoczyły kraje demokratycznego świata w przeciwstawieniu się rosyjskiej agresji.

Dziś uczestnikami międzynarodowej koalicji na rzecz niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy są zarówno poszczególne państwa, jak i stowarzyszenia wojskowo-polityczne (NATO, OBWE (z wyjątkiem Federacji Rosyjskiej i szeregu państw WNP), związki polityczne (UE, Wyszehrad). Grupa, GUAM, PACE, Rada Europy (z wyjątkiem Federacji Rosyjskiej i szeregu krajów WNP), większość państw członkowskich ONZ, unie gospodarcze (Wielka Siódemka, Wielka Dwudziestka (z wyjątkiem Federacji Rosyjskiej), instytucje finansowe (MFW, Bank Światowy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju), organizacje praw człowieka (Human Rights Watch, Amnesty International), religijne (Stolica Apostolska). 26 kwietnia 2022 r. przedstawiciele ponad 40 krajów świata zebraли się w Niemczech w bazie sił powietrznych USA "Ramstein". Historyczne jest spotkanie przedstawicieli grupy doradczej (na szczęblu ministrów obrony) z tak wielu krajów, które chcą wesprzeć Ukrainę w jej obronie przed zmasowanym atakiem Rosji. 8 września 2022 r. na zaproszenie sekretarza obrony USA Lloyd Austina w tej samej amerykańskiej bazie lotniczej „Ramstein” w Niemczech odbyło się

V spotkanie w sprawie wsparcia obronnego Ukrainy w wojnie z Rosją. W spotkaniu grupy kontaktowej wzięli udział przedstawiciele około 50 krajów (są to szefowie resortów obrony oraz wysocy rangą oficerowie wojskowi państw z całego świata).

Dziś kwestie bezpieczeństwa omawiane są w różnych formatach. „Słowa niepokojące” stopniowo przekształciły się, choć nie tak szybko, jak byśmy tego chcieli, w sankcje państw wobec Federacji Rosyjskiej. Następuje reorientacja krajów na inne rynki energetyczne i zapewnienie wsparcia Ukrainie w postaci niezbędnej broni.

Niestety, instytucje międzynarodowe i państwa demokratycznego, cywilizowanego świata nie podjęły niezbędnych środków zapobiegawczych, nie reagowały w wystarczającym stopniu na wyzwania i zagrożenia, na naruszenia prawa międzynarodowego, które miały miejsce ze strony Rosji.

W szczególności nie podjęto na czas działań, które zapobiegałyby zagrożeniom bezpieczeństwa, w szczególności zagrożeniom energetycznym, jako ważnemu składnikowi bezpieczeństwa narodowego. „Pominięto strategiczne porozumienia, decyzje o uniemożliwieniu budowy projektu Nord Stream-2” [1].

Co więcej, taki projekt od początku niósł zagrożenia nie tylko dla Ukrainy, ale także dla całej Europy i bezpieczeństwa świata. W warunkach dyktatu Rosji, nieadekwatnego stosunku do światowych porządków cywilizacyjnych, nie można było, jak pokazał czas, postrzegać tego projektu jako ekonomicznego. Energetyczna "zależność" od Rosji w połączeniu z brakiem właściwej reakcji państw cywilizowanych i instytucji międzynarodowych na łamanie przez Rosję prawa międzynarodowego, zbrodnie Rosji przeciwko ludzkości popełnione w różnych latach doprowadziły do wzmocnienia skrajnie "zбочonych" intencji Rosji. Dopiero po rozpoczęciu wojny na pełną skalę Niemcy zaprzestały certyfikacji projektu Nord Stream-2.

Bezkarność, brak działań prewencyjnych ze strony cywilizowanego świata za lekceważenie przez Rosję norm prawa międzynarodowego, naruszanie integralności terytorialnej i suwerenności innych państw, a teraz inwazja Rosji na Ukrainę na pełną skalę spowodowała straty gospodarcze dla Niemiec (w szczególności w kontekście konieczności demontażu "Northern Stream-2"), a także dla innych krajów świata (w szczególności wysokie stopy inflacji, konieczność finansowania wydatków różnych kierunków: wojskowych, humanitarne itp.).

Warto zwrócić uwagę na kwestię bezpieczeństwa żywnościowego w wielu krajach świata. Ukraina jako potężny eksporter żywności (przede wszystkim zbóż) odgrywa ważną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego. Ukraina niezmiennie znajduje się w pierwszej piątce światowych eksporterów zbóż i roślin strączkowych. Według wyników roku gospodarczego 2020/2021 eksport zbóż i roślin strączkowych oraz produktów ich przetwórstwa wyniósł 44,9 mln ton. W szczególności wyeksportowano 16,6 mln ton pszenicy, 4,2 mln ton jęczmienia, 18,4 tys. ton żyta, 23,1 mln ton kukurydzy i 126,9 tys. ton mąki. Znaczenie roli Ukrainy było szczególnie widoczne podczas pandemii COVID-19, kiedy doszło do zakłócenia globalnych łańcuchów dostaw surowców. Ukraina nadal wypełniała swoje zobowiązania i znacząco przyczyniała się do bezpieczeństwa żywnościowego swoich

partnerów na Bliskim Wschodzie, w Europie, Azji Południowo-Wschodniej i Afryce Północnej. [8] Wkład Ukrainy w światowy rynek żywności w 2021 r. był równoznaczny z dostarczeniem żywności dla około 400 mln ludzi. [7]

Działania wojenne na terytorium Ukrainy spowodowały zakłócenia w funkcjonowaniu systemu żywnościowego; integralnych łańcuchów dostaw produktów rolnych i spożywczych (od produkcji podstawowej do sprzedaży produktów konsumentowi), a także działalności przedsiębiorstw tworzących wartość dodaną w kompleksie rolno-przemysłowym (produkcja związana z przetwórstwem, dystrybucją, konsumpcją i utylizacją produktów spożywczych) zostały zakłócone.

Blokada portów ukraińskich uniemożliwiła eksport ukraińskich produktów na rynki zagraniczne. Ponieważ 60% ukraińskich produktów rolnych eksportowano drogą morską, negatywne konsekwencje odczuły kraje uzależnione od takiego importu z Ukrainy¹.

Bezpieczeństwo żywnościowe jest zagrożone brakiem możliwości prowadzenia agrobiznesu (lub ograniczania obszarów uprawnych) na terenach, na których toczą się lub są czasowo zajęte działania wojenne. W związku z tym następuje spadek plonów z powodu naruszeń agrotechnicznej uprawy ziemi/siewu, zmniejszenie zbiorów zbóż z powodu mniejszych powierzchni zasiewów i w efekcie spadek eksportu zbóż.

Takie związki przyczynowo skutkowe nie omijają również aspektu ceny. Z powodu wojny na Ukrainie wzrosną światowe ceny żywności, a wysokich skoków inflacji należy spodziewać się nie tylko w słabo rozwiniętych krajach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej. Wysokie stopy inflacji obejmują wszystkie kraje globalnego świata.

Na szczeblu państwowym podjęto działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego Ukrainy. W szczególności w dniu 24 marca 2022 r. Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła Ustawę Ukrainy "O zmianie niektórych aktów ustawodawczych Ukrainy dotyczących stworzenia warunków dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego w stanie wojennym" (weszła w życie 7 kwietnia 2022 r.), której celem jest szybkie zaangażowanie gruntów rolnych kraju w produkcję produktów rolnych w warunkach stanu wojennego. Podstawą ustawy jest priorytet interesów publicznych (państwowych) nad interesami osób prywatnych w warunkach wojennych. Oznacza to, że Ustawa zawieszona działanie niektórych mechanizmów prawnych chroniących interesy prywatne, co jest całkiem zrozumiałe w warunkach rosyjskiej agresji. Zamiast tego ustawa wprowadziła do ustawodawstwa pewne mechanizmy prawne, które priorytetowo stawiają interes publiczny w zapewnieniu natychmiastowego wykorzystania dostępnej ziemi rolnej do produkcji żywności. [9]

Gabinet Ministrów Ukrainy zatwierdził także plan działań zapewniających bezpieczeństwo żywnościowe w stanie wojennym. Kompleks działań został rozwinięty wielokierunkowo. W szczególności w odniesieniu do monitorowania stanu bezpieczeństwa żywnościowego i infrastruktury rolnej

---

¹ 22.07. 2022 r. Ukraina i Turcja uzgodniły eksport ukraińskiego zboża (z otwartych trzech portów Odessa, Czarnomorsk i Piwdenny) podczas negocjacji w Stambule, za pośrednictwem ONZ. Rosja podpisała podobne porozumienie z Turcją i ONZ.

w ogóle, a także w odniesieniu do szczególnej kontroli cen produktów przez państwo, regulacji cen żywności. Na szczeblu państwowym zapewnia się wsparcie dla krajowych producentów żywności, a także ukierunkowane dostarczanie pomocy żywnościowej do najbardziej wrażliwych społecznie grup ludności. [10]

Biorąc pod uwagę ważną rolę Ukrainy w funkcjonowaniu światowego systemu żywnościowego, kwestia zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego w skali globalnej znajduje się również na agendzie państw, organizacji międzynarodowych i międzyrządowych, w szczególności FAO, w tym w kontekście transformacji systemu żywnościowego. Właściwy system działań powinien przyczynić się do niezawodnego zaopatrzenia ludności w żywność, zwiększenia ekonomicznej i fizycznej dostępności produktów żywnościowych oraz zapobiegania zakłóceniom w kontraktach eksportowych na produkty rolne z Ukrainy.

Ważne jest jak najszybsze wycofanie wojsk rosyjskich z terytorium Ukrainy, zaprowadzenie pokoju, zapewnienie integralności terytorialnej i suwerenności Ukrainy, co zadecyduje o skutecznej realizacji przez Ukrainę zestawu zadań zapewniających bezpieczeństwo żywnościowe w określonych niszach światowych rynkach żywności.

Niestety system środków zapobiegawczych nie był skuteczny i nie działa. Memorandum Budapeszteńskie nie dało Ukrainie gwarancji bezpieczeństwa... Działania wielu instytucji międzynarodowych są nieefektywne i sformalizowane. „Słowa niepokojące” nie powstrzymały rosyjskich kłamstw, zdradzieckich działań i okrucieństw. ONZ już dawno przekształciła się w organizację „mothball”, klub wymiany poglądów bez konstruktywnych rozwiązań i wpływu na światowe procesy cywilizacyjne. Ponadto państwo, które popełnia zbrodnie wojenne przeciwko ludności cywilnej (tj. Rosja) nie może być członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ!

NATO, głosząc wartości demokracji, wolności, praworządności, odmówiło zamknięcia nieba nad Ukrainą. Oznacza to, że odrzucił wniosek o ochronę wartości ustawowych za pomocą odrębnych artykułów regulacyjnych dotyczących działalności Sojuszu.

Problem/paradoks polega na tym, że cywilizowany świat funkcjonuje w ramach prawnych. Nałożone sankcje działają, ale ich wpływ na Rosję nie jest tak szybki, jak powinien.

Dlatego możemy stwierdzić:

- nieważność norm prawa międzynarodowego i zawartych umów (poszczególne normy i/lub ich ignorowanie/naruszanie przez poszczególne kraje);
- spóźnienie niezbędnych decyzji instytucji międzynarodowych lub poszczególnych krajów cywilizowanego świata;
- brak lub nieadekwatność niezbędnych środków/działań zapobiegawczych dla odpowiednich wyzwań i zagrożeń, które miały miejsce i są obecne. Wszakże na podstawie faktu agresji i zbrodniczych działań Rosji wobec wielu krajów w różnych latach możemy stwierdzić nieskuteczność i nieadekwatność takich środków (w szczególności Mołdawia-1992, Gru-

zja-2008, Ukraina – aneksja Krymu, wojsko w Donbasie od 2014 r., inwazja na Ukrainę na pełną skalę od 24 lutego 2022 r.).

Rosja jest krajem terrorystycznym, popełnia zbrodnie przeciwko ludzkości, prowadzi wojnę hybrydową, rozpowszechnia na cały świat zniekształcone/zmienione fakty historyczne, nierzetelne informacje i wymyślone mity. Nielogiczność, irracjonalność wojny Rosji na Ukrainie, nieadekwatność informacyjna Rosji nie mieszczą się w ramach "zdrowego rozsądku".

Warto zwrócić uwagę na oczywistą dezinformację ludności Rosji i niekompletność wszystkich krajów (w tym Ukrainy) w kontekście obalania fałszywych informacji i przekazywania prawdziwych/rzetelnych informacji. Należało znaleźć mechanizmy przekazywania wiarygodnych informacji, a także reagować prewencyjnie, aby nie dopuścić do rozpowszechniania nierzetelnych informacji. Rosyjska dezinformacja była również swobodnie rozpowszechniana w różnych krajach świata (w szczególności zmienione / niewiarygodne fakty historyczne były wyrażane za pośrednictwem telewizji). W rezultacie znaczna część Rosjan, a nawet mieszkańców cywilizowanej Europy (w szczególności Niemiec, Austrii, Francji) wierzyła rosyjskim propagandyście, nie poddając się analizie i elementarnej weryfikacji informacji o powstawaniu miast ukraińskich itp. Niektóre przekazy rosyjskich propagandyście są absolutnie absurdalne (np. w odniesieniu do amerykańskich laboratoriów biologicznych na Ukrainie do hodowli "gęsi banderowskich").

Dlatego konieczne są zmiany cywilizacyjno-światowe, które mogą zapewnić gwarancje bezpieczeństwa. Reakcja/działania całego cywilizowanego świata muszą być adekwatne do wyzwań i zagrożeń.

W obronie zasad wolności i demokracji Ukraina powinna realizować bardzo potrzebne pomysły/środki dotyczące skutecznej reformy sektorów gospodarki, zwiększenia efektywności energetycznej oraz poziomu technicznego i technologicznego gospodarki narodowej.

W celu zintensyfikowania działalności innowacyjnej konieczne jest tworzenie i wdrażanie odpowiednich strategii na różnych poziomach. W licznych publikacjach autora [3; 4; 6; 13; 14] zwrócono uwagę na potrzebę intensyfikacji działań inwestycyjnych i innowacyjnych, na potrzebę reform ukierunkowanych na osiągnięcie wzrostu gospodarczego, zapewnienie bezpieczeństwa narodowego Ukrainy w zakresie komponentów. W szczególności publikacja [13] uzasadnia główne zasady efektywnej realizacji strategii inwestycyjnej i innowacyjnej oraz polityki inwestycyjnej i innowacyjnej państwa. Wdrożenie skutecznej strategii inwestycyjnej i innowacyjnej, ugruntowanej polityki inwestycyjnej i innowacyjnej państwa jest kluczem do zapewnienia konkurencyjności gospodarki i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Duże znaczenie w aktywizacji działalności innowacyjnej mają działania funduszy inwestycyjnych venture oraz aniołów biznesu, co szerzej opisano w publikacjach [4; 14]. Kapitał intelektualny jest kluczowym elementem systemu zapewnienia innowacyjnego rozwoju i konkurencyjności gospodarek światowych, głównym atutem konkurencji, produkcji i osiągania zysków przez podmioty gospodarcze. Aby zapewnić rozwój gospodarczy i społeczno-kulturalny każdego kraju, niezbędny jest skuteczny

ny, efektywny system tworzenia i wykorzystywania kapitału intelektualnego oraz własności intelektualnej, co opisano w artykule [3].

Poziom innowacyjności rozwoju gospodarek krajów świata współcześnie determinuje poziom ich konkurencyjności, możliwości zaspokojenia potrzeb społecznych i w ogóle osiągania celów zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Innowacyjność rozwoju gospodarki każdego kraju charakteryzuje się wykorzystaniem zaawansowanych urządzeń i technologii, wytwarzaniem produktów high-tech, skutecznymi innowacjami organizacyjnymi i zarządczymi.

Pozytywnie oceniając osiągnięcia Ukrainy w transformacji cyfrowej, wprowadzenie ważnych reform (w szczególności dotyczących decentralizacji), uruchomienie szeregu udanych startupów, niestety warto zauważyć, że niski poziom wykorzystania potencjału Ukrainy, techniczno-technologicznej zapóźnienie wielu branż, wysoka energochłonność i zasobochłonność gospodarki narodowej spowodowały słabą pozycję konkurencyjną Ukrainy w stosunku do rozwiniętych gospodarczo krajów świata, orientację surowcową jej eksportu oraz wysoki udział (dominujący) w rynku krajowym importu nowoczesnych, innowacyjnych produktów.

Dlatego konieczne jest wdrożenie skutecznej regulacji państwa poprzez mechanizmy i technologie promocji działalności innowacyjnej; produkcja i promocja inicjatyw ukierunkowanych na osiąganie celów zrównoważonego rozwoju, wzmacniających konkurencyjność Ukrainy na poziomie międzynarodowym.

Kroki/działania aktywizujące działalność innowacyjną odbywają się pod wpływem pewnych ograniczeń. Takie ograniczenia/przeszkody w innowacyjnym rozwoju mogą być standardowe (charakterystyczne dla różnych krajów lub podmiotów gospodarczych), specyficzne (np. ograniczenia lub dodatkowe utrudnienia związane z klimatem w kraju itp.) lub lokalne. Wśród lokalnych przeszkód w rozwoju, wdrażaniu i upowszechnianiu innowacji high-tech w sektorach gospodarki należy wyróżnić:

- ograniczone własne zasoby finansowe, przyrodnicze i materialne podmiotów gospodarczych na modernizację i wdrażanie innowacji;
- wysoki koszt pożyczek i trudność ich uzyskania; niedostateczny rozwój branży venture;
- słaby poziom rozwoju infrastruktury (organizacyjnej, technologicznej itp.) dla aktywizacji innowacyjnej; ograniczona interakcja między głównymi grupami wpływu (biznes, rząd, nauka i edukacja) na powodzenie innowacyjnego rozwoju zaawansowanych technologicznie sektorów gospodarki;
- wahania/wątpliwości podmiotów gospodarczych co do wprowadzania innowacji ze względu na niepewność zachowania rynku sprzedaży, obawy o brak lub niewystarczalność wypłacalnego popytu konsumenckiego; ograniczone rozumienie potrzeb rynku i prognozowanie ich dynamiki przez najwyższe kierownictwo podmiotów gospodarczych; konserwatywna polityka inwestorów strategicznych, wysokie ryzyko wprowadzania innowacji;

- brak informacji, wiedzy z zakresu innowacji i wysokich technologii; utrudniony dostęp do wysokospecjalistycznych usług doradczych w zakresie opracowywania i wdrażania nowych technologii, transferu wiedzy oraz opanowania nowych procedur i procesów; ograniczone możliwości współpracy z innymi instytucjami z innych krajów, niewystarczająca interakcja między podmiotami z sektorów gospodarki o wysokich technologiach, niewystarczająca realizacja możliwości partnerstwa;
- niewystarczające warunki do realizacji dostępnego potencjału intelektualnego i kadrowego, do produkcji kreatywnych i innowacyjnych pomysłów i projektów;
- niedostatecznie uregulowane ramy prawne dotyczące działalności inwestycyjnej i innowacyjnej oraz jej aktywizacji; niewystarczające zachęty i wsparcie dla rozwoju działalności innowacyjnej, zaawansowanych technologicznie sektorów gospodarki; problemy związane z ochroną praw autorskich; niski poziom wymagań społecznych i kulturowych w zakresie poszanowania własności intelektualnej i poszanowania wiedzy jako kluczowego kapitału.

Te ograniczenia/przeszkody muszą być postrzegane jako warunki dla innowacyjnego rozwoju; zdecydować się na intensyfikację działań inwestycyjnych i innowacyjnych. Na przykład, jeśli zasoby są niewystarczające, konieczne jest ich znalezienie; niewystarczająco uregulowane ramy prawne w danej kwestii – konieczne jest uregulowanie, podjęcie decyzji na odpowiednich szczeblach.

O innowacyjnym charakterze rozwoju gospodarczego świadczą pewne oznaki, które muszą zostać osiągnięte/ukształtowane:

- zapewnienie warunków do kształtowania potencjału intelektualnego i możliwości jego realizacji, prowadzenie prac badawczo-rozwojowych;
- dostępność innowacyjnego potencjału produkcyjnego i technologicznego, dostępność nowoczesnego i wydajnego sprzętu i technologii;
- umiejętność tworzenia, wdrażania w praktyce i rozpowszechniania własnych innowacji; przyciąganie / wdrażanie innowacji innych deweloperów;
- rozwój, zwiększenie udziału w rynku poprzez istniejącą infrastrukturę techniczną, technologiczną i organizacyjną; wzmocnienie pozycji konkurencyjnej;
- rozwój innowacyjności produktowej, asortyment produktów high-tech na istniejącym zapleczu produkcyjnym i technologicznym oraz przy dostępnych możliwościach finansowych;
- możliwość finansowania innowacyjnych działań i projektów mających na celu zapewnienie konkurencyjności rynku pod wpływem zmieniającego się otoczenia rynkowego.

W kontekście perspektyw innowacyjnego rozwoju ważna jest integracja europejska Ukrainy. Monografia [6] opisuje wektory modernizacji systemu społeczno-gospodarczego Ukrainy wraz z argumentami przemawiającymi za niezbędnymi działaniami i środkami oraz etapami ich realizacji. Ukraina musi doprowadzić swoje reformy do rezultatów, które dadzą jej podstawy do ubiegania się o członkostwo w UE. Jednocześnie musimy zrozumieć, że kraje UE i cała społeczność światowa nie będą czekać, aż doprowadzimy nasze technologie do ich poziomu technologicznego, standardów życia do nowoczesnych standardów lub do momentu, gdy nasza gospodarka stanie się konkurencyjna. Będą się też rozwijać przez te wszystkie lata. A to oznacza, że Ukraina powinna realizować swój rozwój nie poprzez strategię "doganiania", ale strategię "prewencyjne", nie poprzez wykorzystanie technologii następnego ładu technologicznego dla własnej gospodarki, ale poprzez produkcję i wykorzystanie technologii nowe łądy technologiczne w globalnej przestrzeni gospodarczej itp. [6, 285-286].

Złożenie przez Ukrainę wniosku o członkostwo w UE stało się możliwe, niestety, nie ze względu na wyniki wszystkich niezbędnych reform i wprowadzonych innowacji, osiągnięty poziom życia (współmierny do standardów krajów UE), ale ze względu na świadomość ich znaczenia i siły Ukrainy w obronie demokratycznych praw i wolności krajów Europy i całego świata.

Rozumiejąc doradczy charakter głosowania, ważne jest jednak, że 1 marca 2022 r. Parlament Europejski przeważającą większością głosów (637 głosów za, 13 posłów przeciw, 26 wstrzymujących się) przyjął rezolucję zalecającą państwom członkowskim UE pracować nad przyznaniem Ukrainie statusu kandydata do członkostwa w UE.

Istnieją perspektywy innowacyjnego rozwoju Ukrainy. Ukraina to wyjątkowy kraj o dużym potencjale.

Szereg krajów już wyraziło chęć przyłączenia się do odbudowy Ukrainy. W szczególności Wielka Brytania pomoże w odbudowie regionu kijowskiego. Dania będzie patronować Mikołajów. Szwecja zajmie się odbudową Odessy. Estonia wyjaśnia potrzeby regionu Żytomierza, dążąc do skupienia się na jego odbudowie. Polska pomoże w odbudowie obwodu charkowskiego i wesprze ukraińskie rolnictwo. Polska jest jednym z krajów wykazujących aktywną pozycję na arenie międzynarodowej na szczęblu Prezydenta, Rządu RP w zakresie realizacji niezbędnych działań/środków na rzecz Ukrainy (integracja europejska, pomoc wojskowa itp.); na poziomie obywateli polskich – w zakresie pomocy uchodźcom z Ukrainy. Ponad 1200 polskich firm chce wziąć udział w powojennej odbudowie Ukrainy, o czym zapowiedziano na forum "Odbudowa Ukrainy – konsultacje sektorowe" w Warszawie².

Istnieją perspektywy na zakrojoną na szeroką skalę odnowę Ukrainy na innowacyjnym gruncie, co zapewni aktywność inwestycyjna i napływ inwestycji zagranicznych. Dyskutowany jest "Plan Marshalla dla Ukrainy", więc trzeba zrobić wszystko już teraz, aby być gotowym do wdrożenia działań w ramach jej realizacji.

---

² Publikowane w środkach masowego przekazu, w szczególności: [<https://hromadske.ua/post/s/polsha-dopomozhe-u-vidbudovi-harkivskoyi-oblasti-ta-pidtrimaye-ukrayinske-silke-gospodarstvo>], [<https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3561620-do-vidbudovi-ukraini-hocut-dolucitisa-12-tisaci-polskih-kompanij.html>].

WNIOSKI

Dziś Ukraina broni swojej wolności i niepodległości, a także jest "tarczą" całego cywilizowanego świata. Jest wsparcie i pomoc dla Ukrainy. Zwłaszcza przyjęcie przez kraje przymusowych uchodźców z Ukrainy jest ratunkiem dla ludzi. Ale to jest pomoc w skutkach wojny. Trzeba skonsolidować wszystkie wysiłki i powstrzymać okrucieństwa Rosji. Ponieważ cywilizowany świat nie jest w stanie powstrzymać Rosji środkami dyplomatycznymi, konieczne jest dostarczenie Ukrainie niezbędnej broni, aby jak najszybciej skutecznie odeprzeć rosyjskich najeźdźców oraz wprowadzić szersze sankcje.

Każdy dzień wojny Rosji na Ukrainie to zbrodnia przeciwko ludzkości, morderstwa, okaleczenie istnień ludzkich, niszczenie na wielką skalę infrastruktury, obiektów edukacyjnych i kulturalnych itp.

Dla jak najszybszych zmian cywilizacyjno-światowych dotyczących zwycięstwa "dobra nad złem", "światła nad ciemnością", NIEZBĘDNE jest, aby wszystkie siły "postępu, techniki, dobra, człowieczeństwa" wykazywały się większą odwagą, szybkością i adekwatnością. reakcja na wyzwania i zagrożenia dnia dzisiejszego.

Dziś dążeniem wszystkich ludzi "zdrowego rozsądku" jest jak najszybsze wycofanie wojsk rosyjskich z terytorium Ukrainy, zaprowadzenie pokoju i skuteczna integracja Ukrainy ze światową przestrzenią gospodarczą.

LITERATURA:

- [1] Диха М.В., Диха В.В. Енергетична безпека України у контексті загроз запуску «Північний потік-2» *Інструменти регулювання національної економіки та національної безпеки в умовах сучасних глобальних викликів*: зб. наук. праць за матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (5 листопада 2021 р.). Хмельницький: ХНУ. 2021. С. 60-63. [<http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/10862>].
- [2] Диха М.В. Економічна безпека країни: сутність та складові. *Нова траєкторія розвитку національної економіки: мікро-, макро- та прикладні аспекти*: монографія / під ред. О.В. Покатаєвої, М.В. Болдуєва, Г.Ю. Кучерової. Запоріжжя: КПУ. 2017. С. 284-298. [<http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/7635>].
- [3] Диха М.В. Інтелектуальний капітал у системі забезпечення інноваційного розвитку країни. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 6. С. 45-49. [<http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/8725>].
- [4] Диха М.В., Полозова В.М., Орлов В.В. Венчурна індустрія в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 2(100). С. 54-61. [[https://doi.org/10.26642/jen-2022-2\(100\)-54-61](https://doi.org/10.26642/jen-2022-2(100)-54-61)]; [<http://ema.ztu.edu.ua/issue/view/15658>].

- [5] Диха М.В. Соціальна сфера України в контексті забезпечення соціальної безпеки. *Сучасні питання економіки і права: зб. наук. праць. Серія економічні науки*. К.: КиМУ, 2020. Випуск 1(11). С. 119-128. [<http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/9068>].
- [6] Диха М.В. Соціально-економічний розвиток України: напрями та засоби реалізації: монографія. К.: Центр учбової літератури. 2016. 388 с. [<http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/5964>].
- [7] Україна годує 400 млн людей у світі. [<https://agronews.ua/news/ukrayina-a-goduje-400-mln-lyudej-u-sviti>].
- [8] Україна увійшла до Комітету продовольчої безпеки ООН. [<https://agropolit.com/news/19610-ukrayina-uviyshla-do-komitetu-prodovol...>].
- [9] Офіційний сайт Верховної Ради України. [<https://www.rada.gov.ua>].
- [10] Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. [<https://www.kmu.gov.ua>].
- [11] Офіційне інтернет-представництво офісу Президента України. Новини. [<https://www.president.gov.ua/news/last>].
- [12] Dykha M.V., Liubokhynets L., Tanasiienko N.P., Moroz S. and Poplavska O. (2019). Elimination of the influence of investment, financial and operational risks on the organisation economic security. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 9(1), 13-26. [[http://doi.org/10.9770/jssi.2019.9.1\(2\)](http://doi.org/10.9770/jssi.2019.9.1(2))].
- [13] Dykha, M.V., Tanasiienko, N.P. & Kolisnyk, G.M. (2017). Ensuring of labor productivity growth in the context of investment and innovation activity intensification. *Problems and Perspectives in Management*, 15(4), 197-208. [[http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15\(4-1\).2017.04](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15(4-1).2017.04)], [<http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/5936>].
- [14] Pedchenko Nataliya, Strilec Victoria, M. Kolisnyk Galina, Dykha Mariia V. and Frolov Serhiy. Business angels as an alternative to financial support at the early stages of small businesses' life cycle. *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. № 15(1). 166–179. [[http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15\(1\).2018.15](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15(1).2018.15)].
- [15] Voynarenko M., Dykha M.V., Mykoliuk O., Yemchuk L. and Danilkova A. (2018). Assessment of an enterprise's energy security based on multi-criteria tasks modeling. *Problems and Perspectives in Management*, 16(4), 102-116. [[http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(4\).2018.10](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(4).2018.10)].

STRESZCZENIE

Ukraina w systemie przemian cywilizacyjnych świata i innowacyjnego rozwoju

Artykuł zwraca uwagę na główne aspekty charakteryzujące obecny etap rozwoju cywilizacyjnego Ukrainy. Opisuje się, że wojna Rosji na Ukrainie spowodowała masowe zniszczenia infrastruktury przemysłowej i cywilnej, zabytków kultury, placówek medycznych i edukacyjnych, zaprzestanie lub ograniczenie działalności gospodarczej przedsiębiorstw z różnych sektorów gospodarki. Straty bezpowrotne to stracone życie ludzi jako wartość najwyższa. Konsekwencje wojny na Ukrainie są już odczuwalne w różnych krajach świata (wysokie wskaźniki inflacji, zagrożenia bezpieczeństwa, w tym żywnościowego i energetycznego). Opisuje się, że instytucje międzynarodowe i państwa demokratycznego świata nie podjęły wystarczających środków zapobiegawczych wobec wyzwań i zagrożeń, naruszeń norm prawa międzynarodowego, jakie miały miejsce ze strony Rosji. Obecnie uczestnikami międzynarodowej koalicji na rzecz niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy są poszczególne państwa, stowarzyszenia wojskowo-polityczne, instytucje gospodarcze i finansowe oraz organizacje społeczne. Jednak reakcja/działania całego cywilizowanego świata muszą być adekwatne do wyzwań i zagrożeń. Ponieważ cywilizowany świat nie jest w stanie powstrzymać Rosji środkami dyplomatycznymi, konieczne jest wdrożenie całego systemu środków, aby jak najszybciej skutecznie odeprzeć rosyjskich najeźdźców (dostawy niezbędnej broni na Ukrainę, większe sankcje wobec Rosji). Ukraina broni swojej wolności i niepodległości, a także jest „tarczą” całego cywilizowanego świata. Ukraina to wyjątkowy kraj o wysokim potencjale, perspektywa odnowy na dużą skalę na innowacyjnych podstawach.

SUMMARY

Ukraine in the system of world civilization transformations and innovative development

The article highlights the main aspects that characterize the current stage of the civilizational development of Ukraine. It is described that Russia's war in Ukraine caused large-scale destruction of industrial and civil infrastructure, cultural monuments, medical and educational institutions, cessation or reduction of economic activity by enterprises in various sectors of the economy. Irreparable losses are the lost lives of people as the highest value. The consequences of the war in Ukraine are already felt in various countries of the world (high rates of inflation, threats to security, including food and energy). It is described that international institutions and countries of the democratic world did not take sufficient preventive measures against challenges and threats, violations of the norms of international law, which took place on the part of Russia. Currently, the participants of the international coalition in support of the independence and territorial integrity of Ukraine are individual countries, military-political associations, eco-

conomic and financial institutions, and public organizations. However, the reaction / actions of the entire civilized world must be adequate to the challenges and threats. Since the civilized world is unable to stop Russia through diplomatic means, it is necessary to implement the entire system of measures to effectively repel the Russian invaders as soon as possible (supplies of the necessary weapons to Ukraine, larger sanctions against Russia). Ukraine defends its freedom and independence, and is also the "shield" of the entire civilized world. Ukraine is a unique country with high potential, the prospect of large-scale renewal on an innovative basis.